

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

תוכן

- א. עד כמה ... כל זמן שמכירה ... סומא ... ידע ... בריחא ובטעמא.....1
- ב. יונק תינוק והולך ... אפילו ארבע וחמש שנים פירש לאחר עשרים וארבעה חדש וחזר כיונק שקץ.....2
- ג. ואין חלב מהלכי שתים טמא אלא טהור ... הא דפריש הא דלא פריש.....4
- ד. וחלופא בדם ... דם שעל גבי ככר גוררו ואוכלו שבין השינים מוצצו ואינו חושש.....5
- ה. גונח יונק חלב בשבת מאי טעמא יונק מפרק כל אחר יד ובמקום צערא לא גזרו רבנן 6

- ו. צינור שעלו בו קשקשין ממעכן ברגלו בצנעא בשבת ואינו חושש מאי טעמא מתקן כל אחר יד הוא ובמקום פסידא לא גזרו בה רבנן.....7
- ז. צריכה להמתין עשרים וארבעה חדש חוץ מיום שנולד בו וחוץ מיום שנתארסה בו.....7
- ח. אפילו ביעתא בכותחא לא לישרי איניש במקום רביה לא משום דמיהוי כאפקירותא אלא משום דלא מסתייעא מילתא.....9
- ט. צריכות להמתין שלשה חדשים.....12
- י. והלכתא מת מותר.....13
- יא. הרי שנתנו לה בן להניק הרי זו לא תניק עמו לא בנה ולא בן חברתה.....13
- יב. פסקה קימעא אוכלת הרבה לא תאכל עמו דברים הרעים לחלב ... משלה.....13

דף ס.

א. עד כמה ... כל זמן שמכירה ... סומא ... ידע ... בריחא ובטעמא

האשה חייבת להניק את בנה¹ כמו שהתבאר לעיל דף נט: אולם האשה שנתגרשה אין כופין אותה להניק את בנה², אלא אם כן נותן לה שכרה והיא

¹ שו"ע ונו"כ אבהע"ז פב ה

² שהרי הוא חייב במזונות בניו הקטנים, וכתב באה"ט (סק"ג) בשם כנה"ג שאם היא מינקת אסור לו ליקח בנו ממנה, אלא יושבת עם בנו ומגדלתו, והוא נותן לה שכר הנאתו (ולא נתברר מהו שכר הנאתו), ולכאורה צ"ע מאי קמ"ל, והרי כבר פסק בשו"ע (שם סעיף ז) שאפילו לאחר שכבר גמלתו, אם רצתה שיהיה בנה אצלה אין מפרישין אותו ממנה, וכופין אותו ליתן לה מזונות בניו (עי' פרק ט סעיף מא), וכ"ש מניקה, ועי' מנח"פ.

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

מתרצית לכך, ויש אומרים³ שאם אינו מוצא מינקת אחרת, או שאין לו מעות לשכור מינקת, כופין אותה להניק.

אם כבר הניקה את בנה אפילו אם התינוק עיור, ואינו רוצה לינק מאחרת, אינה יכולה להפסיק, אלא כופין אותה להניק עד כ"ד חודש⁴, והבעל נותן לה שכר הנקה.

ו"א⁵ שאפילו אשה אחרת, שהניקה ולד עד שמכירה, כופין אותה⁶ ומניקה אותו בשכר, מפני סכנת חולד

ב. יונק תינוק והולד ... אפילו ארבע וחמש שנים פירש לאחר עשרים וארבעה חדש וחזר כיונק שקץ

³ רמ"א שם, ותמה הח"מ (סק"ו) דבמה נתחייבה היא יותר משאר נשים, ולמה לא יתנו לה ב"ד שכר הנקה כשם שב"ד מפרנסין אותו לאחר שנמלתו, וכן תמה (בס"ק יב) מדברי השו"ע (שם) שמשלכת אותו לקהל, ובפת"ש (סק"ג) כתב בשם הבית מאיר דכפיה זו היא מדין צדקה, וגם קרובי הבעל עניים, ואף על פי שגם היא ענייה, לענין הנקה חשובה כעשירה, עיין שם, ועי' עזר מקודש. שהוא גדר זה נהנה וזה לא חסר וגם אם נימא שיהי' לה מנוח יותר על ידי שלא תניק על כל פנים היא חייבת בזה משום צדקה דאמו נשי לא בעי חיי מה שצדקה תציל בו וצדקה היא מצות עשה שלא הזמן גרמא ויש בה ג"כ סדר ההדרגה להקדים הקרוב לה וצ"ל ע"ז בזה ועל כל פנים בצד מה יש בזה יישוב טוב.

⁴ ויש לעיין שבזמננו שרוב נשים אינן מניקות עד כ"ד חודש, איזה שיעור ניתן לה, ועי' פת"ש (סק"ב) שדן באם התינוק חולה וצריך לאמו לאחר שכבר עברו כ"ד חודש, והעלה שמפייסין אותה בממון שתסכים להניקו, ואף מתירין אותה להנשא, עיין שם, ועי' ח"מ (סימן פ ס"ק כה) ובי"ש (שם ס"ק יח).

⁵ רמ"א שם

⁶ לעי' י"ל מתורת צדקה אתינן עלה כדאי' בי"ד סי' רנ"ז סעיף ח' ומיירי בשגם קרובי האב עניים ומה שמבואר ס"ס זה שיכולה להשליך על הקהל היינו מסתמא ענייה שאין אמודה לפרנס משלה אבל עשירה לאו כל כמינה ולגבי הנקה תמיד עשירה היא. בית מאיר שם.

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

ראוי להניק את התינוק בתוך שנתיים מלידתו⁷, ומותר לילד קטן⁸ ובריא לינק עד הגיעו לסוף גיל ארבע, וכן מותר לילד חולה או בחוש⁹ לינק עד סוף גיל חמש שנים. אולם אם פרש בתוך עשרים וארבע חודש, י"א¹⁰ שמותר לחזור לינק רק עד עשרים וארבע חודש. וי"א¹¹ שכל שפירש אם חזר לינוק שתוך עשרים וארבע חודש, יונק עד ארבה או חמש שנים.

ואם לאחר גיל של עשרים וארבע חודש¹² פירש לשלשה ימים מעת לעת, אסור לו לחזור ולינק, אלא אם כן יגיע לידי סכנה. אולם אם חלה ולכן פרש, יכול לחזור לינק¹³.

י"א¹⁴ שזהו דוקא באופן שאפשר לחלוב לבקבוק ולהשקותו, אבל באופן שאי אפשר לעשות כן, אפילו כשאין בו סכנה יכול לחזור ולינק¹⁵, וכל שכן אם יש סכנת אבר. אולם לאחר שעבר החולי או הסכנה, אסור לו להמשיך לינק.

⁷ ועיין בפתחי תשובה שהביא בשם שו"ת אדני פז (סי' יז) שכתב, דמה שאומרים דכל כמה דמעט התינוק בהנקה יותר מוכשר לתורה, טעות הוא בידם, ומביא ראיה מהגמ'. וסיים, דאף איסור יש לגמול קודם כ"ד חודש, אם לא מחמת עיבור או עיכוב אחר. והובאו דבריו בשדי חמד (דברי חכמים סי' צה), וכתב, שדבריו נכונים בסברא, שאין לנו להתחכם על פעולות הבורא יתב', כיון שהחלב הוא המזון שהכין לו השי"ת, והרי כתב בספר צדה לדרך (מאמר א') שהרופא לשמור את הילד מן התחלואים לא יהיה מזונו עד שנתיים אלא חלב, והוא המזון הטבעי. וא"כ כיון שע"י הנקה יהיה שמור מן התחלואים, אינו בדין לגרום לו חשש חלואים כדי לחכמו, אף אם אמת בדברי האומרים כן. ומה תועיל לו התחכמותו אם יהיה כל ימיו מכאובים מדוכא בחלואים, לא מן השם הוא זה, ואין לסמוך על הנסים, אלא ילך תמים עם אלקיו וה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה. ותימה על הפלא יועץ שהביא מהספרים, שלא תניק אשה הרבה, שזה גורם טפשות לתינוק, כי מי ומה הם הספרים שכתבו כן נגד הרב בעל צידה לדרך, ואין לסמוך על דבריו כלל. והביא כן גם מהכל בו, וסיים, מי שהוא זהיר וזריז להניק הילד חלב אמו כל כ"ד חודש כשאינו מוכרח לגמול מחמת עיבור, ה"ז משובח זריז ונשכר להחזיק אבריו של הילד, ולהבריאו שיהיה בריא לעבודת ה' לתורה ולעבודה.

⁸ שו"ע ונו"כ י"ד פא ז

⁹ ש"ך שם יט

¹⁰ דעת המחבר שם וכ"כ בב"י.

¹¹ פר"ח שם

¹² בש"ך כג הביא בשם ספר אפי רברבי שכתב בפשיטות דאם נתעברה השנה נתעברה לתינוק. וכ"ה בתורת חטאת. אך הפרי חדש כתב, דדוקא כ"ד חודש. ובספר עמק המלך על הרמב"ם (פרק ג' מהלכות מאכלות אסורות הלכה ה') הביא מדברי הגהות מרדכי שכתב להדיא, דאין חודש העיבור נחשב לתינוק. ועל כן אם פירש לאחר כ"ד חודש אסור, וזה נעלם מדברי האחרונים, שאילו ראו דברי הגהות מרדכי לא היו מקילין בדבר. ועיין במנחת יעקב (כלל סה אות יג) שכתב, דכיון שבחודש העיבור יש דעות, על כן אם פירש בתוך כ"ד חודש אין להחמיר, ומותר לינק עד כ"ה חודש. אבל אם פירש לאחר כ"ד חודש ג' ימים מעת לעת, יש להחמיר ואין חודש העיבור בכלל. והו"ד בדרכי תשובה (ס"ק פז).

¹³ ש"ך שם כ

¹⁴ שו"ת יביע אומר חלק ה' (חלק יורה דעה סימן יא אות ד')

¹⁵ ובאורה יש להתירו גם מדין שמותר לספות איסור דרבנן לקטן לצרכו. כמבואר במ"ב שמג ג מהרשב"א ובביאור הלכה רסו ו ד"ה הגה"ה, ולכאורה אין בזה שמטום חלב שהרי יונק מישראלית ואילו פירש החלב היה מותר אף לגדול לאפוקי חלב נכרית שמטמס חלב אפילו אחר שפירש כדלהלן.

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

חלב אשה נכרית¹⁶ דינו כחלב אשה ישראלית. ומכל מקום לכתחלה לא יניקו תינוק מן הנכרית, אם אפשר שיניק מישראלית, דחלב נכרית מטמא את חלב ומוליד בו טבע רע¹⁷. אבל אם אין מי שיניק את התינוק, מותר שנכרית תניקהו. ומכל מקום ראוי שישמור אותה שלא תאכל גבילות וטריפות וחזיר, ותאכל רק דברים המותרים לישראל כל משך הזמן שהיא מניקה¹⁸.

וישראלית מניקה שחלתה ועריכה לאכול מאכלות אסורות, לא יתן האב את התינוק לינק ממנה, אלא ישכיר לו מינקת אחרת ישראלית¹⁹.

ג. ואין חלב מהלכי שתים טמא אלא טהור ... הא דפריש הא דלא פריש

חלב אדם²⁰ בין איש ובין אשה אף על פי שהיא מתמצה מגוף בשרה מותר אם הוא מישראל²¹, אפילו לכתחילה²².

במה דברים אמורים כשפירש מן האשה שחולבתו לתוך כלי או לתוך ידה²³, אבל גדול היונק משדי אשה אפילו פורש על גבי הדר, או שהיא חולבת²⁴ לתוך פיו²⁵, הרי הוא כיונק שרין, ומכין אותו מכות מרדות מפני שהחכמים

¹⁶ שם ברמ"א

¹⁷ ועפר"ח כאן ס"ק כ"ו שכ' וז"ל ולפי שבזמנינו אין נזהרים מענינים אלו רוב הבנים יוצאים לתרבות רעה ורובם הם עזי פנים שבדור ואין יראת ה' נוגעת בלבם ואף אם יוכיחם על פניהם לאו בר קבילו מוסר נינהו וכו' עכ"ל. דרכ"ת שם צא

¹⁸ בית הלל שם

¹⁹ באר היטב שם יח

²⁰ שו"ע ונו"כ שם

²¹ גליון מהרש"א שם טו

²² ש"ך שם יז משום דכתיב גבי בהמה וחיה טמאה טמא הוא לכם, והרבה פעמים כתיב הוא למעוטי, ומחד מיניהו ילפינן הוא, כלומר מהלכי ארבע טמאתי לך ולא מהלכי שתים, הרי אין בו איסור של בשר טמא, ומשום אבר מן החי נמי אין לאוסרה, שכיון שגלתה התורה בחלב של בהמה טהורה דלית ביה משום אבר מן החי הכא נמי לא שנא, הלכך חלב אשה מותרת.

²³ אוחם בפר"ח שם כתב ומיהו הוה משמע לי שאם הולכת וחולבת בתוך היד והגדול יונק מהיד דשפיר דמי, שלא גזרו אלא ביונק מן הדר, דהא הא דפריש מדדי האשה לכלי דשרי סתמא קתני לה דמשמע דאף שהיא מתמדת לחלוב בכלי והוא הולך ויונק מן הכלי דשפיר דמי, אבל למעמא שכתב הרא"ש וכתובות פ"ה סימן ימן דכשלא פירש אסור משום דאית לאחלופי בבהמה טמאה, אין להתיר אף אם פירש בכלי אם לא שסלקה ידיה מלחלוב עוד דהשתא מאן דחזי ליה דשתי סבר דילמא חלב בהמה טהורה היא, ויש לחוש לדבריו.

²⁴ ש"ש שם יח מהב"י

²⁵ עיין בחכמת שלמה שאם אין כולע אין איסור וודאי לרפואה שרי עיי"ש.

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

אסרוה, שכיון שאין דרך לאכול בשר אדם, סוברים רוב העולם שהוא בשר טמא, ואתי לאחלופי בבהמה טמאה לינק ממנה שיאמרו מאי שנא²⁶.

כל האמור אינו אלא בחלב ישראלית, אך חלב של גויה אפילו פירש בכלי, אסור²⁷.

ד. וחלופא בדם... דם שעל גבי נכר גוררו ואוכלו שבין השינים מוצצו ואינו חושש

דם אדם²⁸ אסור מן התורה ומכל מקום אם פירש ממנו אסרוה חכמים גם כן משום מראית העין, לפיכך אם נשך הככר בשיניו ויצא דם משיניו על גבי הככר צריך לגוררו, אבל שבין השינים מוצצו ואינו חושש²⁹.

ודם אדם הואיל ומדינא שרי, אינו אוסר תערובתו בדיעבדאם אינו ניכר אפילו אם אין רוב, אך אם ניכר מראה אדמומית אסור³⁰, ובכל מקרה אין לערב לכתחילה³¹.

ואם יש חיכר שהוא דם אדם מותר, ולפיכך י"א שאם אצבעו מטפטף דם מותר למצוץ, וכן דם מילה שהרי ניכר שהדם בא מאצבעו³². ויש אוסרים³³. ומכל מותר אם אינו בולע אין איסור.

²⁶ אבל לאחר שפירש לתוך כלי או לתוך ידה לא גזרו ביה רבנן, דמנא ידעי דחלב אשה הוא ולא אתי למטעי. ט"ז שם ט

²⁷ יעוין בפר"ח ס"ק כ"ד שכ' דכ"ז בישראלית אבל חלב עכו"ם אף אם פירש בכלי אסור עיין שם ועי' במחנה אפרים סוף הלכות מאכלות אסורות מ"ש בזה ועי' בערך השלחן אות ט' מ"ש ע"ד המחנה אפרים בזה ועי' בדברי יוסף סי' תקי"ט מ"ש ע"ד הפר"ח הנזכר ובמ"ש בזה לדינא

²⁸ שו"ע ונו"כ שם סו י

²⁹ המעם פירש"י בכתובות דף ס' ע"א מוצצו דהא ליכא דחוי ליה עכ"ל, והקשה הבאר שבע דף צ"ב ע"ב על פירש"י ומה בכך דליכא דחוי ליה והא אמר ר"י אמר רב כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור, ותירץ דהא דם שבין השיניים מוצצו משום דאף דחוי ליה ניכר שהוא בא מן האדם, וכה"ג כתבו תוס' פרק דם שחיטה דף כ"א ע"ב ד"ה דכוותה וכו' ודלא כרש"י, ועוד תירץ שם, רק על התירוצ' שני שדא בה נרנא הרב מנ"י, וכתב הרב מנ"י ולפי זה אם אצבעו מטפטף דם ג"כ שרי מטעם דכיון שניכר דמאדם קאתי וכ"כ התוס' שם, אכן לדעת רש"י ז"ל ג"כ אסור כיון דמתחוי עכ"ל המנחת יעקב. הנזרת שמואל על הלבוש שם יט

³⁰ דרכ"ת עא

³¹ יד יהודה שם יח וכתב דנראה דאם נתערב בדבר אחר בשוגג ועדיין ניכר מראה הדם אף לכתחילה מותר להוסיף עליו ולערבו שלא יהא ניכר דלא גרע משאר איסור דרבנן שאין לו עיקר בדאורייתא שהרבה פוסקים מתירין להוסיף בידים וכאן י"ל דכ"ע מודים עיין שם:

³² וכשיש הוכחה מותר אף בדם אדם (אורה מישור ס"ק ה) ואע"ג שנחלק התוספות (כריתות כ"א ע"ב ד"ה דכוותה) ורשב"א (בתהב"א ב"ג ש"ה פ"ט ע"א), אי מהני היכר במילתא דרבנן שומעין להקל (פרי חדש ס"ק ט"ו). כרתי שם יב

³³ יד יהודה שם יז

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

ה. גונח יונק חלב בשבת מאי טעמא יונק מפרק כלאחר יד ובמקום צערא לא גזרו רבנן

חולב את הבהמה בשבת חייב משום מפרק, שהוא תולדה של דש, אך היונק מן הבהמה הרי זה שינוי ואינו אל איסור דרבנן, ולפיכך חולה³⁴ הגונח מכאב לבו שרפואתו לינק חלב חם מהבהמה, אף על פי שאין בו סכנה³⁵, מותר לו לינק חלב מהבהמה בשבת, שאין איסור מן התורה אלא בחולב בידו לתוך הכלי, אבל יונק מן הבהמה הרי הוא מפרק כלאחר יד (מפרק ע"י שינוי), ואינו מלאכה כלל, ואין איסורו אלא מדברי סופרים³⁶, ובמקום צער לא גזרו חכמים³⁷.

אבל מי שמצטער מחמת רעבון בלבד, אסור לו לינק חלב מהבהמה בשבת. ויש אוסרים בזה גם ביום טוב, שלא התירו שבות כזה אלא במקום צער של חולי.

אולם אין להתיר לגונח לינק מאשה³⁸ משום רפואה³⁹.

³⁴ שו"ע ונו"כ או"ח שמג ומ"ב שם

³⁵ וגם אם יש סכנה עיין בביאור הלכה שם ד"ה שממתין כתב, שהגונח מלבו והרופאים אמרו שיש בו סכנה ורפואתו שישתה חלב בכל יום, אסור לחלל עליו שבת באיסור דאורייתא לצורך רפואתו זו, כמבואר בשו"ע כאן שהתירו רק איסור דרבנן ולא איסור דאורייתא, ומשום שאף שהוא מסוכן אם לא ישתה חלב לעולם, מכל מקום אינו מסוכן בשביל פעם אחת שלא ישתה.

³⁶ עיין מ"ב שם י הקשה על המבואר ברמ"א שם שמותר למצוץ בפיו מן הענבים משום שאין דרך סחיטה בפיו וכל דבר שאין דרכו בכך לא גזרו בו, מהמבואר בשו"ע כאן שאף שיניקה מבהמה היא שינוי מכל מקום התירו רק לחולה ולא לבריא. ותיירץ, שיניקה מן הבהמה אינה שינוי גמור לפי שדרך כל בעלי חיים לינוק ולכן גזרו בה, ואינה כמציצה בפה מן הענבים שאינה דרך סחיטה כלל ולכן לא גזרו בה.

³⁷ עיין שער הציון סי' תצו סק"ט שהקשה שעבור חולה שאין בו סכנה לא התירו לעשות על ידי שינוי מלאכה דאורייתא אלא רק מלאכה דרבנן, כמ"ש המשנ"ב בסקנ"ד. וכן כתב המג"א בסקנ"ד ובפמ"ג (א"א שם). ומדוע הותר כאן לגונח לינוק חלב מבהמה משום שהוא מפרק כלאחר יד אף שהיא מלאכה דאורייתא. ושם תירץ, ששונה גונח שאין דרכו של מפרק בכך ואינה חשובה מלאכה כלל, ונרע הדבר משאר שינוי אולם בשו"ע הרב (סי"ט) ובאגלי טל (מלאכת מוחן סי"ח) ובתהלה לדוד (סקס"ב) כתבו שגם מלאכה דאורייתא מותרת בשינוי לצורך חולה. ועיין (בשש"כ פל"ג הערה יח) בשם הגרשו"א שכשאי אפשר על ידי נכרי יש להקל בזה.

³⁸ ולינק בפה מאשה משום רפואה משמע בתו"ש דיש בזה איסור דאורייתא דלא דמי ליונק מהבהמה דבאשה אין דרך לחלוב כ"א לינק ולדידי צ"ע בזה. באור הלכה סימן שכח סעיף לד ד"ה ותניק אתה. ועיין בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' פא) שבזמן הזה שנעשית השאיבה מדדי האשה דבר הרגיל, פשוט שגם לדעת התוספת שבת השאיבה היא איסור תורה.

³⁹ על אף שהביאור הלכה מסתפק מצד שבת היינו אם יש בו איסור תורה אך בלא"ה אסור מדרבנן כנזכר שהרי הוא כיונק מן השרץ ואסור להתרפאות באיסורים דרבנן כמבואר ברמ"א יו"ד קנח ג

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

ו. צינור שעלו בו קשקשין ממעכן ברגלו בצנעא בשבת ואינו חושש מאי טעמא מתקן כלאחר יד הוא ובמקום פסידא לא גזרו בה רבנן

צינור⁴⁰ המקלה מים מן הגג, שנסתם על ידי קשים ועשבים תלושים⁴¹, ומחמת כך המים מתפשטים בגג ודולפים לתוך הבית, מותר למועכן ברגלו בצנעא, ואף שמתקן בכך את הצינור, מאחר והתיקון נעשה בשינוי, שהרי אינו עושה אלא ברגליו, במקום פסידא לא גזרו רבנן. ויש להקל בזה אפילו אם העשבים דבוקים ומחוברים לצנור.

נסתם כיור המים⁴², מותר לנקותו בעזרת משאבת גומי ביתית (ולא של אומן) כשיש צורך גדול בכך⁴³.

דף ס:

ז. צריכה להמתין עשרים וארבעה חדש חוץ מיום שנולד בו וחוץ מיום שנתארסה בו

⁴⁰ שו"ע ונו"כ שם שלו ט

⁴¹ מ"ב שם מו שאם מחוברים יש בהם איסור תורה ומשמע שלא היו מתירים, אולם עיין בתהילה לדוד שזו הושביתת הבת קוצר ס"ק יח שדנו בזה והביאו ראיות שאפשר שאף במחובר יהיה מותר.

⁴² שש"כ יב יח

⁴³ ואע"ג שכאן בצינור שעלו עשבים משמע דאינו מותר אלא כלאח"י, וי"ל דסתימת כיור דומה לבקבוק שנסתם צוארו, דמסתבר שמותר להוציא את הסתימה (עיין סי' שיד במ"ב ס"ק יז), אף אם הבקבוק מחובר לקרקע. ועוד בני"ד כיון שאינו גורף רק דוחף את החומר הסותם ומחזיר את הצינור למצב המאפשר שימוש תקין בו, קיל טפי, והר"ז דומה למי שמנקה שפופרת דקה של זכוכית, שרגילים לשתות בה או נישתא של גומי שרגילים להעביר על ידיה יין מחבית לחבית, דמסתבר שאם סתמוה שמרים ואינה ראויה לשימוש, דאפ"ה מותר לדוחפם ולהוציאם משם, ואין בזה משום תיקון מנא, וכמו שמותר להוציא בידים קליפות ועצמות שסותמים פי הצואר של הכיור או לתחוב בתוכו דבר דק כדי להוריד בו את הסתימה, כך גם מותר במשאבה ביתית רגילה, וכידוע שכיוור סתום אפשר לפתוח לעתים ע"י זרם מים חזק, ולעתים ע"י המשאבה, ולכן נראה דאין זה נקרא בשם תיקון, וגם אם הצינורות מחוברים לקרקע נמי שרינן. אך מכיון שאין הדברים כ"כ ברורים, וגם אפשר דיש בזה משום עובדא דחול, לכן אין להקל, אף במשאבה ביתית אלא בשעת הדחק ובמקום צורך גדול; כ"ז שמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל, וכן מיקל בענין זה בשו"ת חלקת יעקב ח"ג סי' קלח, שו"ת מנחת יצחק ח"ה סי' עה ושו"ת באר משה ח"א סי' כמ, ועיין שש"ס מלאכת הקוצר בב"ר ס"ק יח, וע"ע שו"ת יביע אומר ח"ה סי' לג שמחמיר בדבר, וע"ש, דאפילו לדעתו שמחמיר, מ"מ אם לא נסתם לגמרי, יש להתיר כשעושה כן במשאבה ביתית שאין בה מעשה אומן, וכ"ה לאיסור בשו"ת משנה הלכות ח"ו סי' פא, פב ו – פג. שש"כ הערה שם נב

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

כבר התבאר במסכת יבמות דף מא. מג. שגזרו חז"ל שלא ישא אדם ולא יקדש מעוברת חבירו, ולא מינקת חבירו⁴⁴, עד שיהיה לולד כ"ד חדשים שהוא הזמן הרגיל להנקת התינוק, חוץ מיום שנולד בו ויום שנתקדשה בו.

כ"ד חדשים שמונים למינקת, מונין כפי מה שקובעין אותן בשנים כלומר חודש אחד מלא ואחד חסר, שכך קים להו לחז"ל שכל תינוק מספיק לו ביניקה כ"ד חדשים כאלו.

בשנה מעוברת י"א⁴⁵ שחדש העיבור עולה למניין הכ"ד חדש ואין צריך שתי שנים שלימות כמו שהם סדורות, אלא עשרים וארבעה חדשים. ולפיכך אם נולד דרך משל ט' ניסן תשפ"א תהיה מותרת י' אדר תשפ"ג מכיון שתשפ"ב שנה מעוברת היא, ויש חולקין⁴⁶ ואומרים שלכתחילה צריך שתי שנים וחדש העיבור הוא לתינוק. ואם השנה מעוברת נותנין לו כ"ה חדשים עם חדש העיבור, כלומר שתהיה אסורה עד י' ניסן תשפ"ג, וכן יש להחמיר, אבל בדיעבד אם נשאה לסוף כ"ד חדש, אפילו בשנת העיבור אין מגדין אותו ולא קונסין אותו ואין מפרישין אותו ממנה חדש העיבור⁴⁷. וכן אם יש איזה צד להקל בלאו הכי אף על פי שאינו מספיק להקל, מ"מ נצטרף לה שחודש העיבור הוא ג"כ בכלל, אפילו להנשא לכתחילה⁴⁸.

יש מקילים⁴⁹ שאם כבר גמלתו זמן רב ואין להתינוק שום סבה עם המתנת חדש העיבור מותרת להנשא אחר כ"ד חודש.

אם נולד בכ"ט אדר שנה פשוטה שהשנה לאחריה היא מעוברת שנגמרו הכ"ד חדש בר"ח אדר שני א"צ להמתין יותר, כיון שכלו הכ"ד חדש קודם חודש העיבור ואין מחמירין אלא כשהעיבור הוא בתוך הכ"ד חדש⁵⁰.

⁴⁴ שו"ע ונו"ב יג יא יב

⁴⁵ זה דעת הגה"מ פ"א מהל' גירושין מביאו בת"ה סי' רט"ז ודייק מכך שכתוב כ"ד חודש ולא שתי שנים וכעין דאיתא בי"ד סימן שצ"א לאחר יב"ח אינו נוהג אבלות משום דקתני יב"ח ולא שנה. ב"ש שם כב

⁴⁶ דעת מהר"ם במרדכי פ' החולץ וגם בהגהות מרדכי שם דבגמין עה עו אמר מניקתו שתי שנים. ביאור הגר"א שם לד

⁴⁷ ב"ש שם כב מהלבוש

⁴⁸ ט"ז ו ובב"ש כב

⁴⁹ עיין בתשובת נו"ב סי' כ' שהאריך לדחות דברי מהר"ם שהחמיר בחדש העיבור אשר לא מצאנו לו חבר בשום אחד מהקדמונים ואדרבא מדברי כולם נלמד שלא זכרו אלא כ"ד חדש אבל להיות מהר"ם ז"ל אור גדול אין לנו כח לחלוק עליו ובפרט להקל אמנם עכ"פ ניתן לנו רשות לחלק בדברי מהר"ם ולומר דע"כ לא החמיר אלא אם עדיין מניקתו שצריכה להניקו גם חדש הוא ולכן אסורה להנשא גם החודש שהוא אבל אם כבר גמלתו זמן רב ואין להתינוק שום סבה עם המתנת החדש גם הוא ז"ל מודה שמותרת להנשא. פ"ת שם טז

⁵⁰ ט"ז שם ו ובב"ש כב

הלכות הדרה היומי

מסכת כתובות

ח. אפילו ביעתא בכותחא לא לישרי איניש במקום רביה לא משום דמיחזי כאפקירותא אלא משום דלא מסתייעא מילתא

אסור לאדם להורות לפני רבו מובהק לעולם, ואפילו תלמיד קטן שאין מחשיבין דבריו, ואין אדם סומך עליו, אפילו הכי אסור להורות לפני רבו⁵¹, וכל המורה לפניו חייב מיתה.

רבו מובהק הוא מי שרוב חכמתו ממנו אם מקרא מקרא, אם משנה, משנה אם גמרא, גמרא. שמכל ד"ת הן מקרא הן משנה הן תלמוד צריך שיהא רוב חכמתו הימנו⁵² ובימים אלו עיקר הרבנות אינו תלוי במי שלמדו הפלפול וחילוקים שנוהגים בהם בזמן הזה, רק במי שלמדו פסק ההלכה והעיון והעמידו על האמת והיושר. אבל אם לא למד רוב חכמתו ממנו, אינו חייב לכבדו בכל אלו הדברים, ומותר להורות כדין תלמיד חבר, אבל עומד מלפניו, אפילו לא למד ממנו אלא דבר אחד, בין קטן בין גדול.

יכול להיות לו כמה רבנים מובהקים כגון שזה העמידו בבקאות, וזה בחריפות וזה באסוקי שמעתא אליבא דהלכתא.

בזמנים האלה שלימודינו בספרים וכל התלמוד כתוב לפנינו, וכן כל החדושים וכל הפוסקים כתובים לפנינו והספרים הם המלמדים שהרב רק פותח לתלמיד דרך, והוא ביגיעתו ושקידתו בספרים מוצא הכל. ותלמיד מובהק אינו מצוי עתה. א"כ אין דין מורה הלכה בפני רבו⁵³ א"כ למד בישיבתו רבות בשנים, וקיבל ממנו דרכה של תורה הן בבקאות הן בסברות ישרות כידוע, ועכשיו א"א להיות אצל אדם רק רב מובהק אחד

⁵¹ שיוירי ברכה יורה דעה סימן רמב ס"ק ב

⁵² ערוה"ש שם סעי' יט

⁵³ בסמ"ק מצוריד מצוה קי"א [הג"ה נ"א] וז"ל, אמר ר"י הא דאמרין תלמיד אל יורה וכו' זהו בזמן התנאים והאמוראים שמוציאים ההוראות מעומק ופלפול ומידיעה ונוטל הרב עטרה בהוראתה, אבל עתה הפוסקים וההוראות נכתבים והכל יכול להסתכל בספרים הפוסקים ולהורות אין עטרה לרב כל כך כמו באותן הימים וכו' עיין שם. ובארחות חיים הל' ת"ת סי' כ"א, וכן בלח"מ פ"ה מתלמוד תורה ה"ד ואע"ג שבמהרי"ק כתב שנראה דאין שאר הפוסקים כמו הרמב"ם והטור סוברים כן, במהרש"ד"ם חח"מ סי' א' כתב עליו שאינו מבין הברעתו וכן ביד שאול סי' רמ"ב סק"ח כתב ג"כ לחלק בזה דבזמננו לא הוה מורה הלכה בפני רבו כיון דהלכות פסוקות יש. וכן בחכמת אדם כלל קד ס"א, שו"ת בנין ציון סי' פג, וכן בערוה"ש שם סעי' כא, ובשו"ת דברי יציב חלק יורה דעה סימן קלא

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

והוא הראשון שהעמידו על קרן התורה⁵⁴. ואע"ג שיש אחרונים שכתבו שלכן לא האריכו בדינים אלו כיון שאינו מצוי⁵⁵, לא נמנעתי מלכתוב מכיון שבזמנינו שייך באנשים שהגיע מרקע שאינו תורני כלל, שיהיה להם דין רבו מובהק.

נחלקו הראשונים בדיון זה, דעת הרמב"ם שמועיל נתינת רשות מרבו⁵⁶ וכן דעת הראב"ד והרשב"א שמועיל אפי' תוך ג' פרסאות⁵⁷, וכן נראה דעת המחבר. ודעת תוס' והרא"ש שאפילו נטל רשות מרבו תוך שלש פרסאות אסור. וכן דעת המהרי"ק. וכן פסק הרמ"א. וחזן לשלש פרסאות מותר.

נתנו לו רשות לדבר אחד, לא מהני כי אם לאותו דבר, וכן אם נתנו רשות לזמן⁵⁸.

דווקא להורות במקום רבו אסור, אבל להתווכח עם רבו באיזה פסק או הוראה שלא נראה לו כמו שרבו אומר, ויש לו ראיות והוכחות וודאי שרי, שהרי כל הש"ס מלא מזה שהתלמידים התווכחו עם רבותיהם אך אם רבו עומד על דעתו אסור לו להורות עד שרבו יודה לדבריו⁵⁹.

לא מקרי הוראה אלא בשמורה על מעשה שבא לפניו, אבל אם שאלו לתלמיד הלכה כדברי מי, יכול לומר מה שבדעתו, כיון שאינו מורה על מעשה שבא לפניו. וכן כששואלן מהתלמיד פסק הלכה לבד, שלא לעשות מעשה באותה שעה, מותר⁶⁰. ומטעם זה יש רשות לכל אחד לפרסם הוראות בהלכה בספרו כפי הנראה לדעתו, ואין זה בכלל האיסור⁶¹.

אבל אם מורה על מעשה שבא לפניו אפילו שאלו הלכה כדברי מי אסור לומר כדברי פלוני.

⁵⁴ ועיין בנוצר חסד אבות פ"ו בשם הבעש"ט, שאם רבו צדיק וחסיד מקבל ממנו רושם אחד או אות אחת הארה בנפשו ורושם אלקות ופרה ורבה אצלו הקדושה עד שמאות אחת שנדבק בנפשו נעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק וכו', וכן קבלנו שהרמב"ם קורא להר"י מנאש רבי שבעת פטירתו של ר"י אבן מנאש היה הרמב"ם בן חמש שנים וקרא אותו וסמך ידו עליו ונחה רוחו של הקדוש עליו, ועי"ז זכה להשגה עצומה ונוראה, ובוה נעשה לו רבו מובהק שלמד רוב חכמתו ממנו עכ"ל⁵⁵ ק, ונע"ע בעש"ט על התורה פרישת ואתחנן אות ס"א וס"ב. ונראה שלכן נכתב בשו"ע הלכה זו של רבו מובהק, שאם יזכה אחד להתעלות להגיע למדרגה זו יהא שולחנו ערוך לפניו לדעת המעשה אשר יעשה. ומ"מ העלימו ולא כתבו להדיא שאין דין רבו מובהק בסתם תלמיד ורב פן יפרצו פרץ וכנ"ל ממהרשד"ם ודו"ק. שו"ת דברי יציב חלק יורה דעה סימן קלא

⁵⁵ חכמת אדם שער איסור והיתר כלל קד סעיף א' ולפי שבזמן הזה בעוונותינו הרבים אין לנו רבו מובהק ולכן לא העתקתי כל הדינים, וכ"כ בחיי אדם סוף כלל סט, "ולפי שאין שכיח בזמן הזה רבו מובהק לכן לא העתקתי"

⁵⁶ ערוה"ש שם סעי' ו כתב שכן דעת הרמב"ם אך הסתפק בדבר והרשב"א בתשו' סי' קי"א והריב"ש סימן רע"א דנמילת רשות מהני תוך ג'

⁵⁷ ש"ך ס"ק ד

⁵⁸ ערך לחם יורה דעה סימן רמב סעיף ד

⁵⁹ ערוה"ש שם סעי' כג.

⁶⁰ שו"ת ברכה שם ס"ק ד

⁶¹ הנהגות ופסקים (הגר"ח זוננפלד) הלכות כבוד רבו ותלמיד חכם

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

לא מקרי הוראה אלא בדבר שיש בו חידוש לשואל, אבל בהוראה ידועה שהיא פשוטה לכל, כגון נותן טעם לפגם או לבטל איסור בששים וכיוצא באלו, מותר.

יש מי שכתב שכל הכתוב בספרים מפקדי הגאונים יכול להורות בימי רבו, רק לא יורה דבר מלבד ולא יסמוך על ראיותיו לדמות מילתא למילתא מעצמו. ובזמנינו שקשה מאד שיצא פסק פשוט שבכל דבר איכא ספיקות גם עם לשונות הפוסקים הנדפסים כבר אין להורות במקום רבו.⁶²

יש שהתירו להורות הוראה בפני רבו כשלא באו השואלים בפניו ואינו מכירם וכגון שבא בפניו מכתב ואינו יודע מי השואלים⁶³, אמנם אם שאלו בטלפון מסתבר שאין להתיר מכיון שהרי הם כלפניו והרי זו כהוראה גמורה.

ומותר לאדם לקבוע בית מדרש ולהעמיד תלמידים במקום רבו אם אינו בית מדרש להוראה ואדרבא יגדיל תורה ויאדירה⁶⁴

ו"א שיש לזהר לעיין בספרים קודם שיוורה⁶⁵, ולא יסמוך על הרשום בזכרוננו. ואמרו שהמורה בעל פה באין פותח הספר שלפניו, קרוב ליכנס בסוג מורה הלכה במקום רבו. ומלבד זאת ראוי לעשות כן במקום שאינם בני תורה, ולא יחשדו עמי הארץ שמחמירין עליהם שלא כדן משום חסידות וכחאי גוונא ואינו חושש בהפסד ממונם שהרי הורה כן מבלי עיון בספר וכו', ואין בזה משום גונב דעת הבריות אלא משום והייתם נקיים⁶⁶ כו'.

אמנם יש שחלקו וכתבו⁶⁷ "אלו דברים שאין בהם טעם ולא חזינא לרבנן קשישאי שעשו כך, והכל יודעים שכל שאנו מורים המה מדברי רבותינו הפוסקים, ואין לחוש כלל לזה".

⁶² שו"ת שבט הלוי חלק ב סימן קיג

⁶³ שו"ת ברכה שם ס"ק ג

⁶⁴ ערוה"ש שם סעי' ח"י

⁶⁵ ברכי יוסף יורה דעה סימן רמב ס"ק ד, בשם שבות יעקב בתשובה בח"ב סימן ס"ד. וכתב שכך קבל מרבותיו, שראוי לכל מורה שלא יורה בלתי עיין תחילה, וביוסף אומ"ן סי' מ"ז אות ד', הביא רבינו שבספר אורים ותומים סי' י', כתב שיש לעיין בספרים קודם הוראה, כי אותיות מחכימות, ובפרט בדור הזה שהשכחה גוברת. והוסיף רבינו דהגם ששמע שהגאון הנ"ל היה בעל זכרון גדול מאוד, לא היה סומך על זכרוננו. והביא ששמע שהגאון מהר"י רוזאנים [המל"מ], כשהיה נשאל דבר הלכה, היה פותח השלחן ערוך ואומר לשואל ראה בני השו"ע אומר כך. ונודע שהגאון הנ"ל היה בקי וזכרן גדול ועכ"ז אפי' דין המפורש בשו"ע לא רצה להורות עד שפתח וקרא השו"ע. ואנן יתמי דיתמי כו' איך לא ניבוש להורות תיכף בלי ראות שום ספר

⁶⁶ יד אפרים יורה דעה סימן מח סעיף י

⁶⁷ ערוך השולחן שם סעיף לה דבשלמא במקום רבו הוי בזיון מה שלא שאלו לרבו אבל בזה לא שייך בזיון וכו' וצ"א בזה איתא להדיא ביבמות [צ"ו ב] ר"א תלמידך יושב ודורש והכל יודעין שתורתו שלך ע"ש ואף אנן נאמר כן אנחנו מורים והכל יודעים שתורתם של רבותינו הם, ויותר יש לדקדק במ"ש המהרש"א ז"ל בסוטה [כ"ב א] וז"ל ובדורות הללו אותן שמורין הלכה מתוך הש"ע ואינם יודעים טעם העניין של כל דבר אם לא ידקדקו מתחלה בתוך התלמוד וכו' וטענת נפל בהוראתם וכו' ויש לגעור בהם עכ"ל וכ"כ התו"ם בהקדמת חבורו מעיו"ט וז"ל ואף הרב וכו' אשר השביר בר בספרו בית יוסף ומתוכו עשה החיבור שקראו שלחן ערוך וכו' לא נתכוין מעולם להורות מתוך ספרו חלילה וכו' רק מי שלמד ועיין בספר המורים עם פ"י הבי"י וילאה למצא תכלית כל דין יבינו מתוך הש"ע וכו' עכ"ל והגם שאח"כ נתחברו פירושים על הש"ע מרבותינו האחרונים מ"מ ידוע שבכלא באר מים חיים מהש"ס והראשונים אינו עולה יפה

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

נחלקו הראשונים האם מותר לתלמיד להורות הוראה בפני רבו, אפילו אם אינו רבו המובהק, דעת הרמב"ם שתלמיד חבר רשאי להורות בפני רבו⁶⁸, ודעת הריב"ש שאם הוא בפני רבו ממש אסור⁶⁹, ודעת התוס' שאסור לתלמיד חבר להורות בפני רבו וכל שנמצא בתוך שלוש פרסאות מרבו (3.84 ק"מ לגר"ח נאה, 4.608 לחזו"א ובפשטות בתלמיד חבר שהאסור אינו אלא דרבנן יש להקל, ובתלמיד גמור שיש חשש דאורייתא יש להחמיר כחזו"א בזה) נחשב בפני רבו. אך חוץ לשלוש פרסאות מותר, וי"א⁷⁰ שגם חוץ לשלוש פרסאות אינו מותר אלא אם נטל רשות. ודברי השו"ע נראים כדעת הרמב"ם, והרמ"א נראה שהחמיר כריב"ש שבפניו ממש אסור, וכן המנהג, ומ"מ יש לו ליטול רשות.

אם בני ביתו של תלמיד הוצרכו להוראה ושאלו לו, לא יורה להם במקום רבו, אך מותר לו להורות לעצמו גם במקום רבו מובהק.⁷¹

תלמיד שאינו מובהק שלדעת הרמב"ם מותר להורות אפילו בפניו, או לריב"ש עכ"פ שלא בפניו, אם התחילו בכבוד הרב לומר שישאלו לרב, או שהרב מופלג בחכמה וזקנה, אין להורות בעירו⁷².

לאפרושי מאיסורא, כגון שרואה אדם שעובר עבירה מפני שאינו יודע שהוא אסור, או מפני רשעתו, מותר להפרישו ולומר לו שהוא אסור, בפני רבו, שבכל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב. וכן בכל מקום שיש לחשוש לקלקול כשישתוק או שיבואו לידי עבירה מותר לומר אפילו בפני רבו ממש.

ט. צריכות להמתין שלשה חדשים

⁶⁸ ועיין בביאור הגר"א יו"ד רמב סעי' ד שהביא שדעת תוס' כתובות דתוך ג' פרסאות לא מסתייעא מילתיה.

⁶⁹ ש"ך ס"ק ו

⁷⁰ ש"ך ס"ק י בשם הגה' מיימוני

⁷¹ בגליון מהרש"א יורה דעה סימן רמב סעיף יב הביא "להורות לעצמו במקום רבו, נסתפק בספר אור החיים על התורה [ויקרא] פרשת שמיני [פרק] יו"ד פסוק י"ט אי יש ללמוד מאהרן שהורה לעצמו לשרוף החטאת במקום רבו משה ע"ה. אך עיין בשו"ת שבט הלוי חלק ב סימן קיג שכתב "איברא מצאתי לבעל אוה"ח עצמו בס' ראשון לציון כאן פשיטא לי' דמותר להורות לעצמו דאין בנדר הוראה רק מה שמורה לזולת ומיישב הראי' מת"ח חזי לנפשי". אך לי צ"ע קצת דומדברי הב"י מוכח שגם לעצמו אין להורות שהביא דברי הרא"ש "אבל דבר איסור והיתר אפילו לעצמו אסור להורות במקום רבו והדעת נוטה לאיסור עכ"ל" וכתב שכן דעת המור ולא הביא חולק בדבר.

⁷² ולכאורה יועיל נטילת רשות דלא גרע מתלמיד חבר בתוך י"ב מיל

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

כבר התבאר במסכת יבמות דף מא. מג. שהיבמה⁷³ לא תחלוץ ולא תתייבם עד שיהיו תשעים יום ממיתת הבעל וזה חוץ מיום המיתה ויום היבום או החליצה וכן כל אשה⁷⁴ שנתאלמנה או נתגרשה הרי זו לא תינשא ולא תתארס לאחר עד שתמתין תשעים יום מיום מיתת הבעל או מיום הגירושין, חוץ מיום שמת בעלה או מיום שנתגרשה בו וחוץ מיום שנתארסה בו, כדי שיודע אם היא מעוברת מבעלה הראשון או אינה מעוברת, להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של אחרון.

י. והלכתא מת מותר

מת בנה אינה חייבת להניק לאחרים בשכר, וכן אינה חייבת להניק בנו מאשה אחרת⁷⁵,

יא. הרי שנתנו לה בן להניק הרי זו לא תניק עמו לא בנה ולא בן חברתה

רצתה להניק בן חברתה עם בנה⁷⁶, הבעל יכול לעכב, ואפילו בנה שיש לה מאיש אחר⁷⁷ יכול לעכב. אולם אם מת בנה ממנו אינו יכול לעכב⁷⁸.

יב. פסקה קימעה אוכלת הרבה לא תאכל עמו דברים הרעים לחלב ... משלה

⁷³ שו"ע ונו"כ שם קסד א

⁷⁴ שו"ע ונו"כ אבהע"ז יג א

⁷⁵ שו"ע ונו"כ אבהע"ז פ ו

⁷⁶ שו"ע ונו"כ שם יד

⁷⁷ רמ"א שם, ועי' ח"מ (ס"ק כה) ובי"ש (ס"ק יח) איך יתכן שיש לה בן מאיש אחר, והרי אסור לישא מינקת חברו. וע"כ איירי שהניקה יותר מעשרים וארבע חודש.

⁷⁸ כתב הח"מ (ס"ק כד) שמדברי השו"ע משמע שאם מת בנה אין הבעל מעכב עליה מלהניק בן חברתה, אבל מהירושלמי מדייק דאף שאין לה בן יכול הבעל לעכב, והבי"ש (ס"ק יז) כתב שאינו יכול לעכב מפני שהחלב מצערה, עיין שם, ועי' פת"ש (סק"ז).

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

האשה שמניקה את בנה⁷⁹ פוחתין לה ממעשי ידיה, וממלאכות ביתה⁸⁰, ומוסיפין לה על מזונותיה דברים שיפים לחלב⁸¹, ויש אומרים שאפילו לא הוסיפו לה משל בעל, צריכה לאכול יותר משלה אם יש לה⁸².

יש אומרים שאם היא מתאוה לאכול יותר מכפי הראוי לה⁸³, או מתאוה למאכלים אחרים, אין הבעל יכול לעכב בטענה שזה סכנה לולד, אבל דעת רוב הפוסקים שיכול לעכב.

אם אמרה איני נזונית ואיני עושה אין מוסיפין לה מזונותיה⁸⁴,

⁷⁹ שו"ע ונו"כ שם יא

⁸⁰ פתחי חושן חלק ט פרק י – מעשה ידיה חבלתה מציאתה וירושתה הערה מה

⁸¹ כתב בכנה"ג (בסימן ע) בשם שו"ת מהרש"ל (סימן מה) שאם תבעה שיתן לה מזונות ומאכלים טובים באותן ג' וד' שבועות אחר הלידה שדרך הנשים לשכב במטה, ולשכור לה משרתת כדרך הנשים, והבעל אינו רוצה כופין אותו ליתן.

⁸² רמ"א שם, וכתב הח"מ (ס"ק כא) שמ"מ חייב הבעל לשלם לה מה שהוציאה משלה עבור הנקת הולד, ובהפלא"ה (בקו"א) מסתפק כשהוציאה משלה ולא אמרה בפני עדים שרוצה לתבוע מהבעל, אם חשיב כפורע חובו של חבירו, עיין שם, ועי' ערך ש"י.

וכל זה הוא לפירוש הרמב"ם (פכ"א מה' אישות הי"א), אבל הראב"ד שם השיג על הרמב"ם ומפרש כל הלכה זו דלא איירי בחיוב הבעל לאשתו מינקת, אלא איירי באשה ששכרו אותה להניק בן אחר, ועי' אמרו שמכיון שמקבלת שכר עבור ההנקה, והשכר לבעלה, חייב לפחות לה משאר מעשי ידיה וכן צריך להוסיף לה מזונות, ופירש הבי"ש (ס"ק יד) דקמ"ל שאפילו לא פסקו לה מזונות בשכרה, אלא שכרו אותה בשכר קצוב, חייבת לאכול משלה הרבה כדי שתוכל להניק, וכן פירש במאירי.

⁸³ בשו"ע (סימן פ סעיף יב) הביא בדיעה ראשונה דעת הרמב"ם שכתב, הרי זו אוכלת משלה כל מה שתצצה, ואין הבעל יכול לעכב ולומר שאם תאכל יותר מדאי או תאכל מאכלים רעים ימות הולד, מפני שצער גופה קודם, ותמה המ"מ (שם) דהא תניא בהדיא ולא תאכל עמו דברים הרעים לחלב, ותירץ דס"ל להרמב"ם דהיינו דוקא כשאינה מצטערת, אבל במצטערת צערה קודם, שחיה קודמין, וגם הטור תמה בן על הרמב"ם, ועי' בב"י וב"ח וכן בח"מ (ס"ק כב) ובי"ש (ס"ק טו) מ"ש ליישב קצת דעת הרמב"ם, ובמאירי נראה שמפרש הא דקתני שלא תאכל דברים הרעים לחלב דקאי על אשה ששכרו אותה להניק בן אחר, ומ"מ תמה ג"כ על הרמב"ם, דהאידך לא יעכבנה במאכלים הרעים, ומדברי האחרונים נראה שבאכילה גסה לא פסיקא להו שזה מזיק לולד, וצ"ע, ועי' מנחת פתים, ועי' הגהות מהרי"מ (סק"ה) על ביאור הגר"א (ס"ק כא).

⁸⁴ ובחידושי הפלא"ה (בקו"א) כתב דלא מיבעיא לדעת הפוסקים שבאומרת איני נזונית וכו' פטורה ממלאכות הבית, א"כ פטורה גם מהנקה, וצריך לשלם לה שכר כמו בנרושה, ומסתמא שכר הנקה אינו פחות משיעור התוספת במזונות, ואפילו לדעת הפוסקים שצריכה לעשות מלאכות הבית, ופטור מלשלם לה שכר הנקה, צ"ע אם היא חייבת להוציא משלה למזונות יתירים, עיין שם.